

**БЕЛОРУССКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
ФИЛОЛОГИЧЕСКИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра русского языка**

**Аннотация к дипломной работе
«Номинации *богатство* и *бедность*
в истории русского языка
(на материалах памятников XI–XVII вв.)»**

Дудник Мария Викторовна

Научный руководитель –
доцент
Зуева О. В.

РЕФЕРАТ

Структура работы. Дипломная работа состоит из перечня условных обозначений, введения, 3 глав, заключения, списка использованной литературы и приложений.

Объем работы – 54 страниц, а также 108 страниц приложения.

Ключевые слова: РУССКИЙ ЯЗЫК, СЕМАНТИКА, БОГАТСТВО, БЕДНОСТЬ, ДИАХРОНИЧЕСКИЕ ИЗМЕНЕНИЯ, СЛОВАРЬ, ПИСЬМЕННЫЙ ПАМЯТНИК, ДОНАЦИОНАЛЬНЫЙ ПЕРИОД.

Объект исследования – номинации *богатство* и *бедность*.

Предмет исследования – диахронические изменения лексической семантики слов *богатство* и *бедность*.

Источник материала – письменные памятники русского языка донационального периода, взятые из Библиотеки Литературы Древней руси, а также словарные статьи XVIII–XX вв., описывающие реалии XI–XVII вв.

Цель исследования – установление диахронических изменений лексической семантики слов *богатство* и *бедность* в русском языке XI–XVII вв. на основе словарных статей и письменных памятников, относящихся к разным жанрам, а также определение характера соотношения лексико-семантических вариантов понятий в донациональном периоде развития русского языка.

Задачи ставим в соответствии с целью:

- выделить ЛСВ слов *богатство* и *бедность* и соотнести их;
- выявить ядерные и периферийные значения номинаций *богатство* и *бедность*, проверить, всегда ли ядерные значения одного понятия соответствовали ядерным значениям другого;
- определить, всегда ли понятия богатство и бедность относились к разряду номинаций-антонимов и все ли ЛСВ данных слов имеют своего «антипода»;
- найти количественные и качественные различия в отражении ЛСВ данных понятий в словарных статьях и в памятниках древнерусской литературы;
- выяснить, влияет ли жанровая принадлежность текста на употребление конкретных значений каждой номинации.

Методы исследования – аналитическое описание, компонентный анализ, контекстный анализ, количественные методы.

В результате анализа словарных статей и письменных памятников русского языка XI–XVII вв., относящихся к разным жанрам, мы установили диахронические изменения лексической семантики слов «богатство» и «бедность» в донациональном периоде. Определили характер соотношения выражаемых ими понятий на данном этапе становления русского языка. Было выявлено неравномерное развитие данных номинаций; ранее они не имели того

признака, который и лег в основу противопоставления. Что касается влияния жанровой принадлежности исследуемого материала, стоит отметить, что нерелигиозные тексты более разнопланово используют номинации, а также наполняют их дополнительным контекстуальным значением. Язык религиозных писаний более образный, метафоричный, поэтому здесь чаще можно встретить лексему в переносном значении или в виде устойчивого сочетания.

РЭФЕРАТ

Структура працы. Дыпломная праца складаецца з пераліку ўмоўных пазначэнняў, ўводзінаў, 3 глаў, заключэння, спісу выкарыстанай літаратуры і дадаткаў.

Аб'ём працы – 54 старонкі, а таксама 108 старонак дадатку.

Ключавыя словы: РУСКАЯ МОВА, БАГАЦЦЕ, БЕДНАСЦЬ, СЕМАНТЫКА, ДЫЯХРАНІЧНЫЯ ЗМЕНИ, СЛОЎНІК, ПІСЬМОВЫЯ ПОМНІКІ, ДАНАЦЫЯНАЛЬНЫ ПЕРЫЯД.

Аб'ект даследавання – намінацыі *багацце* і *беднасць*.

Прадмет даследавання – дыяхранічныя змены лексічнай семантыкі слоў *багацце* і *беднасць*.

Крыніцы: пісьмовыя помнікі рускай мовы данацыянальнага перыяду, узятыя з Бібліятэкі Літаратуры Старажытнай Русі, а таксама слоўнікавыя артыкулы XVIII-XX стст., якія апісваюць рэаліі XI-XVII стст..

Мэтай даследавання з'яўляецца ўстанаўленне дыяхранічных змяненняў лексічнай семантыкі слоў *багацце* і *беднасць* ў рускай мове XI–XVII стст. на аснове слоўнікавых артыкулаў і пісьмовых помнікаў, якія адносяцца да розных жанраў, а таксама вызначэнне характару суадносінаў лексіка-семантычных варыянтаў паняццяў у данацыянальным перыядзе развіцця рускай мовы.

Задачы ставім у адпаведнасці з мэтай:

- вылучыць ЛСВ паняццяў *багацце* і *беднасць* і суаднесці іх;
- выявіць ядзерныя і перыферычныя значэнні намінацый *багацце* і *беднасць*, праверыць, ці заўсёды ядзерныя значэнні аднаго паняцця адпавядалі ядзерным значэнням іншага;
- вызначыць, ці заўсёды паняцці *багацце* і *беднасць* адносіліся да разраду намінацый-антонімаў і ці ўсе ЛСВ дадзеных слоў маюць свайго «антыпода»;
- знайсці колькасныя і якасныя адрозненні ў адлюстраванні ЛСВ дадзеных паняццяў у слоўнікавых артыкулах і ў помніках старажытнаруускай літаратуры;
- высветліць, ці ўплывае жанравая прыналежнасць тэксту на ўжыванне пэўных значэнняў кожнай намінацыі.

Метад даследавання – аналітычнае апісанне, кампанентны аналіз, кантэкстны аналіз, колькасныя метады.

У выніку аналізу слоўнікавых артыкулаў і пісьмовых помнікаў рускай мовы XI-XVII стст., якія адносяцца да розных жанраў, мы ўстанавілі дыяхранічныя змены лексічнай семантыкі слоў «багацце» і «беднасць» у данацыянальным перыядзе. Вызначылі характар суадносін паняццяў, якія яны выражаюць на дадзеным этапе станаўлення рускай мовы. Было выяўлена

нераўнамернае развіццё дадзеных намінацый; раней яны не мелі той прыкметы, якая і лягла ў аснову супрацьпастаўлення. Што тычыцца ўплыву жанравай прыналежнасці даследаванага матэрыялу, варта адзначыць, што нерэлігійныя тэксты больш разнапланавы выкарыстоўваюць намінацыі, а таксама напаяняюць іх дадатковым кантэкстуальным значэннем. Мова рэлігійных пісанняў больш вобразная, метафарычная, таму тут часцей можна сустрэць лексему ў пераносным значэнні або ў выглядзе ўстойлівага спалучэння.

ABSTRACT

Thesis: 54 pages, 108 pages of appendix.

Key words: RUSSIAN LANGUAGE WEALTH, POVERTY, SEMANTICS, DIACHRONIC CHANGES, VOCABULARY, WRITTEN MONUMENT, DONATION PERIOD.

The object of the research is the nominations «wealth» and «poverty».

The subject of the research is diachronic changes in the lexical semantics of the words *wealth* and *poverty*.

Source material – written monuments of the Russian language pre-national period, taken from the Library of Literature of Ancient Rus, as well as dictionary articles of the 18–20th centuries, describing the realities of the 11th–17th centuries.

The purpose of the research is to establish diachronic changes in the lexical semantics of the words *wealth* and *poverty* in the Russian language of the 11th–17th centuries. On the basis of dictionary articles and written monuments related to different genres, as well as determining the nature of the relationship of lexico-semantic variants of concepts in the pre-national period of the development of the Russian language.

The tasks are set according to the purpose:

- to highlight the LSV of concepts *wealth* and *poverty* and correlate them;
- to identify the nuclear and peripheral values of the nominations *wealth* and *poverty*, to check whether the nuclear values of one concept always corresponded to the nuclear values of the other;
- to determine whether the concepts *wealth* and *poverty* always belonged to the category of nominees-antonyms and whether all the LSV of these words have their «antipode»;
- to find quantitative and qualitative differences in the reflection of LSV of these concepts in dictionary articles and in monuments of Literature of Ancient Rus;
- to find out whether the genre of text affects the use of specific meanings of each nomination.

Methods: analytical description, component analysis, context analysis, quantitative methods.

As a result of the analysis of dictionary articles and written monuments of the 11th-17th centuries, which relate to different genres, we established diachronic changes in the lexical semantics of the words «wealth» and «poverty» in the pre-national period. We determined the way of the correlation of these notions at the first stage of the formation of the Russian language. We identified that the development of these nominations was revealed; earlier they didn't have that feature, which formed the opposition. As for the influence of the genre of the materials under study, we should say, that non-religious texts used nominations more diversely,

and filled them with additional contextual meaning. The language of religious texts is more imaginative, metaphorical; there are more lexemes in figurative meaning or in the form of a stable expression here.